

МОРСЬКА БЛОКАДА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Іванова Алла Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри морського права*

*Національного університету «Одеська морська академія»
м. Одеса, Україна*

Костиця Олена Валіславівна

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри морського права*

*Національного університету «Одеська морська академія»
м. Одеса, Україна*

У сучасному світі на сьогоднішній день, світові продовольчі ринки переживають безпрецедентну кризу. Це результат цілого шторму давніх екологічних проблем, таких як зміна клімату, пандемія, яка триває третій рік, і перешкоди для українського експорту зерна, включаючи блокаду морських портів росією, руйнування інфраструктури росією та інші логістичні проблеми, що виникають через військову агресію росії проти України.

Відповідно до одного з основних принципів сучасного міжнародного права, закріплених у Статуті ООН, у відносинах між державами забороняється застосування сили та загрози силою. Морська блокада, що є одним із видів застосування сили, може бути правомірною лише в тому випадку, якщо її необхідність випливає, з самооборони як засобу боротьби з агресією та, з рішення ради Безпеки ООН, яка в силу ст 42 Статуту ООН визнає цей захід необхідним для підтримки чи відновлення міжнародного миру та безпеки. Морська блокада «зачіпає інтереси і держав, що не воюють, оскільки вона перешкоджає підтримці повідомлень з районом, що блокується, і будь-які спроби суден проникнути туди можуть закінчитися захопленням їх блокуючою державою. Таким чином, у зв'язку з тим, що від блокади страждають не лише держави, що воюють, а й нейтральні держави, її оголошення та проведення регламентуються відповідними нормами міжнародного права» [1].

Морська блокада регламентується правилами Паризького мирного договору 1856 року та Лондонською декларацією про право морської війни 1909 року. Але, не можна не вказати на міжнародні угоди, які містять важливі вимоги для забезпечення гарантій експлуатації суден торговельного мореплавства, моряків на судах торговельного мореплавства, суден що перевозять хворих та поранених за умов морської

блокади. Основний зміст і мета міжнародних угод – обмежити війну бойовими діями лише між збройними силами ворогуючих держав та вберегти, наскільки це можливо, громадянське населення від впливу війни. У Лондонській декларації про право морської війни 1909 року, розглядається тенденція позбавляти громадянське населення жахів війни.

Деякі з минулих років поспіль Україна стабільно входила до п'ятірки найбільших світових постачальників та виробників сільськогосподарської продукції в сегменті зернових культур. Так, у 2021 році Україна упритул наблизилася до першої трійки експортерів зернових. До початку широкомасштабного вторгнення росії, головним логістичним хабом для експорту зернових були порти України в Чорному та Азовському морях: до 90 відсотків цієї сировини (цей відсоток складає до 5 млн. тонн зерна щомісячно) Україна поставляла саме морськими шляхами. Відповідно, морська блокада портів України військовим флотом росії, мінування морських шляхів, піратські напади росіян на суховантажі унеможливили морську торгівлю. «Те, що ми бачимо, – це кроки до можливої гострої нестачі продовольства та голоду для мільйонів людей у всьому світі» [2], – сказав Стефанчук, закликаючи росію відкрити гуманітарні коридори.

Генсек НАТО, Єнс Столтенберг наголосив на необхідності припинення блокади українських портів і Чорного моря росією, оскільки це загрожує продовольчими проблемами для всього світу. Про це він сказав на пресконференції, присвяченій звіту щодо діяльності НАТО у 2021 році, повідомляє «Європейська правда». Столтенберг наголосив, що Чорне море і українські порти є ключовими для експорту зерна і їжі для решти світу. Тому «російська блокада українських портів – це не лише велика проблема для України, але це проблема для людей усього світу, яка загрожує різким зростанням цін на їжу в усьому світі. Тому вкрай важливо, щоб ця блокада припинилася і Україна знову могла вільно експортувати зерно на світові ринки, годувати людей і зменшити глобальне зростання цін на їжу» [3], – заявив генсек НАТО. «Все це робить російську блокаду українських портів питанням, яке стосується всього світу» [2], – додав він.

Отже, правова сторона морської блокади є предметом міжнародних договорів та конвенцій. Встановлення морської блокади є правомірним лише у випадках прямо передбачених Статутом ООН. Стверджуючи принцип, згідно з яким, члени ООН зобов'язані утримуватися від загрози силою або її застосування (п.4. ст.2), Статут ООН надає право встановлення морської блокади Раді Безпеки, але лише за певних умов, таких як, лише Рада Безпеки «визначає існування будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру чи акту агресії» (ст.39). Вона робить відповідні рекомендації або вирішує питання щодо заходів, необхідних для підтримки миру та безпеки; та, ці заходи спочатку не повинні бути пов'язані із застосуванням збройної сили (ст. 41). Таким чином, відповідно до Статуту ООН, визнаного всіма членами цієї Організації, морська блокада у разі загрози миру може бути введена лише Радою Безпеки.

Морська блокада українських портів, яку росія здійснює від початку повномасштабного вторгнення, загрожує гострим браком продовольства. Отже, незважаючи на блокаду, мають безперешкодно пропускатися продовольчі товари, медикаменти, одяг і засоби, що зміцнюють стан здоров'я дітей, вагітних жінок і жінок що вже народили.

Щодня через заблоковані порти Україна недоотримає 170 мільйонів доларів, але втрачає не лише Україна, в ООН застерігають від глобальної продовольчої катастрофи через неможливість вивезти збіжжя з території одного з найбільших світових експортерів пшениці, ячменю та соняшникової олії.

Література:

1. Ivanova A.V., Kostyria O.V. Правовая природа морской блокады и международное право Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union : Collective monograph. Riga : Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. P. 772

2. Стефанчук Блокада морських портів України загрожує світу продовольчою кризою. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3502274-blokada-morskih-portiv-ukraini-zagrozue-svitu-prodovolcou-krizou-stefancuk.html>

3. Генсек НАТО закликав РФ припинити блокаду українських портів і Чорного моря. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/31/7136985/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-129>

ПРОБЛЕМИ ПРАВА ПРИТУЛКУ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Іващенко Алла Вадимівна

студентка

Українського державного університету залізничного транспорту

Науковий керівник: Д'ячкова Наталія Анатоліївна

кандидатка юридичних наук, доцентка,

доцентка кафедри правового забезпечення

та адміністрування транспортної діяльності

Українського державного університету залізничного транспорту

м. Харків, Україна

Повномасштабна агресія російської федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 року змусила понад 5 мільйонів українців покинути свої